

SANDARA

THE LEAGUE

LITHUANIAN

NEWSPAPER

EINA NUO 1918 METŲ

SANDARA

Published by the
Lithuanian National League
of America

Consisting of 100 Branches Located
in All Principal Cities of the
UNITED STATES

840 West 33rd Street,
Chicago, Ill. 60608
Telephone: (312) 927-4789

The Center For Research Libraries
5721 Cottage Grove Avenue
Chicago, Illinois 60637

PRICE 40 CENTS

LAPKRIČIO 19 - NOVEMBER 19, 1979

NR. 19.

LIETUVOS KARIUOMENĖS 61 M. ATKŪRIMO SUKAKTIS

LIETUVOS KARIŪNAI

Cadets of the Lithuanian military academy
in the years of independent Lithuania

Lapkričio 23 d. yra viena, po Vasarių 16-tosios dienos, reikšmingiausių datų kuriantis Lietuvai. Aktas be kariuomenės būtų buvęs neįgyvendintas. Nepriklausomybės akto signatarai buvo pirmieji šios valios išreiškėjai, o tos valios vykdytojai buvo mūsų garbingi kariai, šauliai ir savanoriai.

1918 m. lapkričio 23 d. Vilniuje buvo paskelbtas pirmas įsakymas kariuomenei organizuoti. Tai buvo labai svarbus veiksnys, nes jei ne ji, tai mūsų tautos teisė laisvai gyventi tikrai būtų buvusi neįvykdyta ir garbingų partizanų-karių ilgų kovų bei pastangų laimėjimo vaisiai - laisvė būtų nepasiekti. Todėl paskelbtas Lietuvos nepriklausomybės aktą, kariuomenės organizavimo reikalas buvo pats svarbiausias, reikalingiausias ir labai aktualus.

Su priešais, kurie buvo užvaldę Lietuvą, kruvinos kovos tęsėsi apie du metus. Tose kovose mūsų kariai-šauliai pasižymėjo savo drąsa ir laimėjimais, nes sumušė daug didesnes jėgas. Daug mūsų karių - šaulių žuvo, bet kova buvo laimėta. Žuvusiųjų skaičius šiandien nelabai ką nustebintų, tačiau anais laikais neskatlingai ir vos atsikūrusiai valstybei prarasti daugiau 2-jų su puse tūkstančių karių - tie skaičiai buvo dideli ir skaudūs.

Lietuvos kariai kautynėse parodė nuostabią ryžtą, drąsą pasiaukojimą. Nepriklausomybės kovos buvo laimėtos. Kariai - savanoriai, kam buvo lemta išlikti, grįžo, kiti krito kovos lauke. Kritusieji liko amžiams išsėti, o jų kapai tapo mūsų tautos šventomis vietovėmis.

Neilgai lietuviams teko nepriklausomybę džiaugtis, nes II Pasaulinis karas ir vėl nuterėjo mūsų tėvynę Lietuvą. Mūsų tėvynėje neplevėsuoja trispalvė, ir nėra suvereninės Lietuvos valstybės. Ši šventė Lietuvoje yra uždrausta švęsti, o tai byloja, kad lietuviai savame krašte yra tik vergas. Todėl ši šventė

ar minėjimai išėivijoje turėtų būti kuo iškilmingiausi bei praeiti susikaupto ir pasiryžimo ženkle.

Lietuviai, vien tik už tai, kad mylėjo savo bočių kraštą, rusų buvo ir dabar vezami iš savo krašto - tėvynės - Lietuvos į Sibiro taigas. Todėl, jei turime galimybės ir progos, visad privalome akcentuoti ir skelbti visam pasauliui, kad Lietuva yra pavergta, o lietuvių tauta neša sunkų golgotos kelią ir kenčia genocidą.

Tėvynės meilės vedini žmonės atlieka didžius darbus ir žygius. Jiems tėvynė - tai gyvenimo prasmė ir tikslas.

Kas vertė rizikuoti gyvybe, nešant uždraustas knygas per tankiai sargybo mis apstatytas sienas? Tėvynės meilė!

Prisiminkime savanorių, karių ryžtą, stoti kovon prieš daug didesnį priešą. Jokio atlyginimo, jokių gėrybių jiems nežadėta, o tik menkas, menkas žemės kampilis brolių kapuose, amžina ramybė palikus mylimuosius, artimuosius, draugus ir toli prieš akis - tėvynės laisvė. Juos visus vedė karšta tėvynės meilė, kuri jų širdyse ruseno.

Tie, kuriems buvo lemta žūti, mums nėra mirę, nes jų atlikti žygiai tėvynei yra mums šventi.

Šių didvyrių kapais yra papuošta visa Lietuva. Šie mums brangūs kapai lapkričio 23 d. buvo prisimenami ir prie jų sudedami vainikai, pareiškiant pagarbą, kurios jie yra užsitarnavę. O dabar, dabar jų kapai apleisti ir išniekinti.

Kur begyventume ar bebūtume ir kur dar yra plakancios lietuviškos širdys, teneužmiršta tą brangią šventę. Ši šventė tesustiprina dar labiau mūsų suose prisirišimą savam kraštui ir meilę mūsų brangiai tėvynei - Lietuvai.

Algirdas Budreckas

SAVANORIŲ PAŠAUKIMAS Į KRAŠTO APSAUGĄ

Į Lietuvos piliečius

Vyrai! Ne kartą Lietuvos priešai norėjo uždėti ant mūsų amžiną nepakeliamą jungą, bet mūsų Tėvynė nenugalėta. Ji gyva.

Šiandien visi išvydome Laisvės rytojų švintant; Lietuvos nepriklausomybė neša visiems laisvę ir laimę; tat ginkime Nepriklausomą Lietuvos Valstybę! Vienybėje, kaip broliai, pasidavę viens kitam rankas, eikime drąsiai į kovą, visi, kaip vienas, stokim už tėvynę!

Lietuva pavojuje!

Vokiečių kariuomenei atsitraukiant, jau įsibrovė Lietuvos svetimoji Rusijos kariuomenė. Ji eina, atimdama iš mūsų pačių rankose. Nelaukdami toliau nei valandos, kas myli Lietuvą, kas trokšta laisvės, kas pajėgia valdyti ginklą, stokime visi į Lietuvos Krašto Apsaugą. Būrių būriais eikime iš kaimų, viensėdijų, miestų ir miestelių, eikime iš visų Lietuvos kraštų laisvės ir Tėvynės ginti. Stokime drąsiai pirmi į kovą!

Drąsiai, be baimės, kaip mūsų tėvai ir sentėviai, užstokim priešams kelią, pakelkim žygį už mūsų Motiną Tėvynę, už Lietuvos Valstybę!

Ministeris Pirmininkas M. Sleževičius
Krašto Apsaugos Ministeris karininkas Velykis

KUR DINGO VLADAS ČESIŪNAS ?

Praeitą vasarą Vakarų Vokietijoje atsirado pabėgėlis iš okupuotos Lietuvos - sportininkas Vladas Česiūnas, olimpinis laimėtojas irklavime. Gavęs politinio azylio teisę, jis mokėsi vokiečių kalbos ir buvo gavęs darbą treniruoti tos srities sportininkus. Neilgai pasidžiaugęs vakarų laisve, jis staiga neišaiškinto mis aplinkybėmis dingo, nepaėmęs net savo asmeninių daiktų. Vokiečių saugumui pradėjus įvyki tirti, paaiškėjo, jog jis prabilo ... iš okupuotos Lietuvos!

Vladas Česiūnas

Atrodo, dar gyvas. Sakosi, grįžęs savo valia. - Tai ne pirmas agentų darbas. Žmonių, ypač savo politinių priešų, grobimas yra jų senas amatas.

PRANEŠIMAS VISUOMENEI

Pasaulio Pabaltiečių Santalkos (Baltic World Conference) vadovybė 1979 metų ketvirtame prezidiumo posėdyje priėmė kruopščiai apgalvotą planą pabaltiečių dalyvavimui 1980 metais įvykstančioje MADRIDO KONFERENCIJOJE. Šio plano pagrindu yra vieningas ir bendras pabaltiečių atstovavimas prie visų Helsinkio Baigiamąjį aktą pasirašiusių vyriausybų.

Visi lietuviai yra prašomi jungtis prie Madrido konferencijos ruošos šiais būdais:

- Susilaikyti nuo nesuderintų pareiškimų Helsinkio sutartį pasirašiusioms valstybėms;
- Patiekti žinomus žmogaus teisių pažeidimo faktus (ir dokumentaciją, jei jos yra);
- Aukomis stipriai paremti Lietuvos ir lietuvių bylos eigą, aukas siunčiant TAUTOS FONDUI!

Vyriausias Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas

--- Kodėl jie nepuola jūsų ambasados?...
--- E, tegul pamėgina!....

APIE ŽYDŲ IR LIETUVIŲ GENOCIDĄ

Chicago Švietimo Taryba į socialinių studijų programą ryžosi įvesti punktą apie nacių vykdytą žydų naikinimą Europoje ir tą įtraukė į mokytojams ruošiamas instrukcijas.

Amerikos Lietuvių Taryba kreipėsi į Chicago Švietimo Tarybą, primindama reikalą, kad drauge būtų dėstoma ir apie komunistų vykdomą genocidą. Be to, ALTA susiekė su latvių, estų ir lenkų vadovybėmis, kad ir tokį reikalavimą padarytų.

SANDARA

LITHUANIAN NEWS PAPER

Published bi-weekly on Mondays, except July,
by the LITHUANIAN NATIONAL LEAGUE OF AMERICA, INC.
Second class postage paid at Chicago, Illinois
Sandara (USPS 480-880)

GENERAL OFFICE:
840 West 33rd Street, Chicago, Ill. 60608

Phone Yards 7-4789

SUBSCRIPTION RATES:
In The United States per year \$7.00
In Foreign Countries per year \$7.00

UŽSAKYMŲ KAINA:
Suvienytose Valstybėse metams \$7.00
Užsienyje metams..... \$7.00

Opinions expressed in any column appearing in the SANDARA, including those of staff members, reflect the views of the writer only. The opinions may or may not be in agreement with those of the Lithuanian National League of America.

SANDAROS REDAKCIJA

Redaktorius: G. J. Lazauskas
Redakcijos pavadootojai: P. Bružas,
E. Boreička, Ign. Andrašiūnas
Skyrių redaktoriai: Janė Bajerčienė,
B. Brazdžionis,

Redakcijos nariai: P. Venclova, Juo-
zas Kapačinskis, K. Tautkus.
Redakcijos telefonai: (312) 927-4789
arba (312) 543-8198

SANDAROS ADMINISTRACIJA

Administratorė: Edita Rimkienė
Ekspeditorius: Stasys Dagys
Administracijos telefonai:
(312) 927-4789 Pirmadienį, Antradienį
ir Trečiadienį 10 val - 12 val.
ir 1 val - 6 val. p.p.
Kitu laiku, esant svarbiam reikalui,
galima skambinti (312) 543-8198.

SANDAROS BENDRADARBIAI

Dr. Alg. Budreckis, Alg. Budreckas, Jonas
Bernotas, Vladas Bajerčius, Bronius
Bajerčius, Aleksandras Chaplikas, Po-
vilas P. Dargis, Alena Devenienė,
Pearl Jasis, Ona Jonikienė, Alfonsas
Giedraitis, Zigmantas Gura, K. Baltru-
kis, J. Krasinskas, Teodora Kuzienė,
adv. Charles Kal, Jonas Kutra, M.
Mackevičius, Vyt. Mačys, L. Obolėnas,
P. Petrušaitis, Juozas Ruokis, Juozas
Skeivys, A. Sukauskas, Vyt. Širvydas,
P. Šulas, M. Tamulėnas, P. Turūta, Aze-
jas Vitkauskas, Jurgis Žilinskas,
Vikt. Motušis, St. Paulauskas ir kt.
Fotografai: Ciprijonas Genutis, M. Nagys,
Juozas Tamasevičius, V. Noreika.

TALKININKAI, kurie norėtų bet kuo pri-
sidėti prie Sandaros darbų, prašomi
pranešti red. ir adm. telefonais.

BOSTONO Padangėje

SOUTH BOSTONO LIETUVIŲ PILIEČIŲ DRAUGIJA

South Boston Lithuanian Citizens' Association

368 West Broadway, South Boston, Mass. 02127

Telephone: 268-9058

Gerbiamieji nariai-ės:

South Bostono Lietuvių Piliečių Draugijos valdybos, direktorių ir kontrolės komisijos 1980 metų rinkimų balsavimai įvyks sekmadienį, gruodžio 16 d. 1979 m. nuo 2 val. popiet iki 6 val. vakaro 2-tro aukšto salėje. Visi nariai kviečiami rinkimuose dalyvauti.

Tradicinis NAUJŲJŲ METŲ SUTIKIMAS ruošiamas pirmadienį, gruodžio-Dec. 31 d. 1979 m. III-čiojo aukšto auditorijoje 8:30 val. vak. iki 1:30 val. ryto. Bus skani šilta vakarienė — gera muzika šokiams — gėrimai veltui. Auka \$20.00 asmeniui. Bilietus įsigykite ir stalus rezervuokite iš anksto pas Klubo reikalų vedėją Algį Smitą — tel. 268-9058 arba pas valdybos narius. Laukiame gausaus dalyvavimo balsavimuose ir Naujųjų Metų Sutikime.

The South Boston Lithuanian Citizens' Association will hold its annual elections for officers and control committee on Sunday, December 16, 1979, from 2:00 P.M. until 6:00 P.M. in the second floor hall. The traditional New Year's Eve Party, with dinner, dancing, and an open bar, will take place December 31, 1979, in the third floor auditorium from 8:30 P.M. until 1:30 A.M. Tickets are \$20.00 per person. Please make your reservations in advance by contacting the club's manager Algis Smitas, tel.: 268-9058 or any officer of the club.

Alexander J. Chaplik, pirmininkas

KĄ MATAU, TĄ SAKAU

● Antrojo 1979 m. bertainio SLA finansinė apyskaita nevisai miela, nes išlaidų organizacija turėjo \$104,347.8, o pajamų tik \$79,694.62. Duoklėm suplaukė \$34,590.17, nuošimčiais investuotiems pinigams \$44,324.55, arba viso \$78,914.72, kas pilnai padengė atmokėtas pomirtines \$36,623.00, taupymo pomirtines \$17,100.00 ir atšauktąsias \$5,522.21.

● Administracijos išlaidos (algos ir įvairūs atlyginimai bei mokėjimai valstijų apdraudus departmentams) siekė \$26,640.25, — organo Tėvynės (kurios spausdinama 5,000 egz., išplatinama 3,873) leidimas \$3,414.69. Kapitalo Susivienijimas 1978 m. gruodžio 31 d. turėjo \$3,476,204.00, kurio pomirtinėms atmokėti rezervuota \$1,854,395.00. Narių 1969 m. organizacija turėjo 9,663, o 1979 metus pradėjo su 6,563. Per 3 metus (1976-1978) įsirašė ar apdraudas panaujino 954. Susivienijimo gerai sveikatai būtina reikšmingas įsirašymas naujų narių.

Pagal 1970 metų gyventojų surašymą, Amerikoje gyvena per 300,000 čia gimusių lietuvių. Dirva naujiems nariams todėl plati, tik reikia darbininkų ir darbo! Valstijų apdraudus departmentai, pataikaudami didelėms apdraudus bendrovėms, įsakė Tėvynę leisti tik sykį per mėnesį, "lėšoms taupyti". Todėl visų gerų Amerikos lietuvių talka naujų narių gauti yra būtina!

● Išėjo dvi naujos knygos apie Lietuvoje gimusį žydą Bernardą Berensoną. Viena — tai Being Bernard Berenson, kita — The Making of Connoisseur. Vienoje rašoma: "Ar gi kad nebūti visą gyvenimą kromelninkais, šeima išemigrovo iš Lietuvos, kai Bernardas buvo dešimties metų berniukas?" Tačiau Amerikoje berniukas pradėjo įgyti turto tik sulaukęs 30 metų amžiaus. Kromelninko būdais jis pasidarė labai turtingas pardavinėtojas Amerikos turtuoliams, jiems

ipirštų Europos meno kūrinių, iškildamas, kaip žydų Judaica enciklopedija sako: "U.S. art historian and art connoisseur". Pagal šią enciklopediją, jis gimęs Valvrojenskiu Lietuvos Baltramantz kaime. Mūsų Lituanica tai ištaiso į Butrimonis ir sako, amerikiečiu Berensonu tapęs Bernardas stovėjo už nepriklausomą Lietuvą, kada buvo sudarinėjama Versailles sutartis.

Berensonas įsikūrė turtingu ponu gražioje viloje Italijos Florencijoje, kur praleido gyvenimą ir mirė "lietuviškai", sulaukęs 94 metų amžiaus. Dienoraštyje 1890 metais jis rašė "Mano didžiausias troškimas yra nuolat mokytis, kad niekad nesuakmenėčiau". Biografai iškelia ir kitą jo būdo savybę — norą pasidaryti aristokratišku ponu — dženelmanu, todėl išsižadėjo žydų tikėjimo, tapdamas pirma amerikonu episkopu, o po to kataliku. Kelerius metus gyveno slapta su airio kataliko advokato žmona, iki vyras mirė ir abu galėjo teisėtai susituokti. Paliko 40,000 tomų meno istorijos knygų.

Vytautas Širvydas

TRUMPAI IŠ VISUR

● Priėmus Atstovų Rūmams rezoliuciją 200, — dabar lietuvių pareiškė rašyti senatoriui P. Church ir savo valstybės abiem senatoriams, kad kuo greičiau būtų priimta ir senate. Pavyzdžiui galima gauti Alto centre ir ALT skyriuose.

● Dr. Jack Korona įspėjo, kad JAV su savo technika labai stiprina kariškai Sovietų Sąjungą.

● Kristina Onassis, 28 metų amžiaus, skiriasi su trečiuoju vyru — rusu Kauzovu.

● Sovietų Sąjunga Kuboje statosi karines ir laivynui bazę.

● Pirmą kartą JAV istorijoje, Birminghame, Alabamoje burmistru išrinktas juodis.

● JAV gen. Westmoreland pasisakė prieš moterų skyrimą į kovos dalinius.

LA. SVĖS VARPAS Sekmadieniais
11:30-12:00 val. 1430 banga iš WWEL
12:10-1:00 val. 1460 banga iš WBET
Vedėjas Petras Viščinis
173 Arthur St., Brockton, MA 02402
Telef. (617) 586-7209
BOSTON, MASS. — WNSR 1360
bangos sek. nuo 1 iki 1:30 val.
Veda S. ir V. Minkai, 502 E. Broad-
way, So. Boston, Mass. 02127. Telef.
268-0489.

Kalėdinė vakaronė su programa vyks gruodžio 16, 4 val. popiet Tautinės S-gos namuose. Rengia M.K. Federacijos Bostono klubas.

Tautinių šokių sambūrio vakaras su programa įvyks kovo 8.

Vasylionų sonatų vakaras įvyks First and Second Church Bostone, kovo 9.

Minkų radijo valandos 46 metų sukakties koncertas ir iškiliosios New England lietuvių tės balius kovo 23.

Įspyrė skaudžiai, bet gaisro tikriausiai nebus....

Sanderson in the Fort Wayne (Ind.) News-Sentinel

AMERIKOS LIETUVIŲ TARYBOS CLEVELANDO SKYRTIAUS VALDYBA. Iš kairės sėdi: izdo sekr. B. Natkevičiūtė, pirm. A. Pautienis, vald. sekr. A. Mackuvienė; stovi — vicepirm. K. Karalis, izd. B. Nainys, Pirmasis vicepirm. O. Jokūbaitienė, vicepirm. J. Virbalis.

Kas skaito, rašo—
SANDARA
išsirašo

NEW YORKO ALTOS NAUJOJI VALDYBA

Prieš ALTos suvažiavimą Clevelande, New Yorko ALTos susirinkime, pereinamąją valdybą, (kuriai vadovavo sandariečių grupės pirmininkas Vacys Steponis, rotaciniu būdu besikeičiantiems pirmininkams) sekančiųjų metų pirmininkavimą perdavė krikščionių demokratų Petriui Ažuolui, kuris pirmininko pareigas prisiėmė. Kitoms pareigoms kitų pažiūrų veikėjus: vicepirmininku — buvusį pirmininką Vacį Steponį, sekretorium Bronių Bobelį, izdininku Vytautą Kulpa, finansų sekretorium dailininką tautininkų dailininką Juozą Bagdoną, kuris prieš 2 metus buvo pirmininku, izdo globėjais dr. Vaclovas Cekas ir Jonas Valaitis.

KAS NAUJO CHICAGOJ

ir mūsų lietuviškose apylinkėse

Take
stock
in America.

AMERIKOS LIETUVIŲ TARYBOS SEKRETORIATAS SU TALKININKAIS. Iš kairės: informacijų vedėjas kun. dr. Juozas Prunskis, reikalų vedėja Irena Blinstrubienė, generalinis sekretorius kun. Adolfas Stašys. Stovi: Stasys Mankus, agr. Ignas Andrašiūnas, Marija Barienė, Jonas Ramoška, Leonardas Kerulis.

Dar Vokietijoje jis intensyviai dirbo su draugais įsteigtoje studijoje. JAV, Chicagoje taip pat dirbo įsteigtoje studijoje su siekiančiais meno pažinimo. Daug jo mokinių meno srityje yra nemažai pasiekę, už ką jam ir dabar yra dėkingi.

Povilas buvo ramus, draugiškas, todėl buvo mėgiamas savo kolegų dailininkų ir kitų, su kuriais jam teko susitikti. Visur buvo laukiamas ir mielas svečias.

DAILININKA POVILA KAUPĄ PRISIMENANT

Jį pažinau Vokietijoje, Wuerzburge, pabėgėlių nuo komunizmo teroro stovykloje. Tai buvo inteligentiškas, ramus ir draugiškas žmogus. Kaupas gimė 1898 m. gruodžio 16 d. Jau nuo vaikystės dienų Poviliukas pasižymėjo dailės, meniniais sugebėjimais. Atliko Lietuvos kariuomenėje karinę tarnybą ir studijavo tapybą Kauno Meno mokykloje. Vėliau tapybos studijas tęsė prof. Justino Vienožinskio meno studijoje. Dar meno studijas gilino Vokietijoje ir Prancūzijoje. Jis priklausė Lietuvos Dailininkų Sąjungai ir nuo 1947 m. buvo Lietuvos Dailės Instituto narys.

Nuo 1935 metų dalyvavo visose Lietuvos dailininkų rengtose parodose. Jo darbų yra Kauno Čurlionio Galerijoje, Vilniaus, Šiaulių ir Telšių muziejuose. Taip pat jų daug yra pas privačius asmenis.

Jo tapyba rami, spalvinga. Net ir abstraktiniai jo kūriniai pasižymi tvarkingumu ir kultūringu stiliumi.

Dail. Povilas Kaupas

Bet šioje žemėje nieko nėra amžino. Po sunkios ligos Povilas mirė 1978 m. spalio 10 d. Palaidotas Lietuvių Tautinėse kapinėse. Kolegos dailininkai ir draugai jo mirties metines tinkamai atžymėjo. Lapkričio 16 d. Čurlionio galerijoje (Jaunimo Centre) buvo atidaryta jo kūrinių paroda. Išstatyta 72 jo tapybos darbai. Visuomenės susidomėjimas buvo didelis. Dauguma kūrinių jau parodoje buvo parduoti. Dail. Br. Murino paruošta išleista puiki monografija. Monografijos išleidimu rūpinosi Murinas, Mieliulis ir Kasniūnas. Be to, Tautinėse kapinėse ant jo kapo pastatytas gražus paminklas. Paminklo projektas dail. A. Marčiulionio. Šiems

\$10 E.A. Parmalis, St. Petersburg, Fla.
\$10 Ona Simonaitis, Cicero, Ill.
\$10 Petras Bružas, Chicago, Ill.
\$10 Antanas Abraitis, Chicago-ill.
\$10 B. Pavilonis, Chicago, Ill.
\$8 Wm, J. Leksna, Chicago, Ill.
\$8 Bronė Buzinskienė, Chicago-ill.
\$8 John Cesna, Oak Lawn, Ill.
\$6 Julius Gaidis, Worcester, Mass.
\$5 Antanas Stankus, Chicago, Ill.
\$5 Adam M. Macarus, Hagar Shores, Mich.
\$5 Jonas Preuss, Chicago, Ill.
\$5 A. Mockus, Braintree, Mass.
\$5 Pijus Matukis, Shrewsbury, Mass.

Po \$3 aukų -
Ona Dirviškas, Western Sprg, Ill.
Petras Gailiūnas, Brooklyn, N. Y.
Stasys Aušrotas, Sun City, Cal.
Bruno Matelis, Chicago, Ill.
Jonas Ruzgas, Chicago, Ill.
Ciprijonas Genutis, Chicago, Ill.
Anna Jagiella, Chicago-ill.
A. Tautkus, melrose Pk, Ill.
Antanas Abraitis, Chicago, Ill.
Barbora Norbut, Edgewood, Ill.
P. Miknaitis, Chicago, Ill.
Julia Tamkevicz, Pittsburgh, Pa.
Barbora Dargužis, Gulf Breeze, Fla.
Oscar Krienartas, Chicago, Ill.
Joseph Lidzius, New Britain, Conn.
J. Ramanauskas, Bridgewater, Mass.
J. Lukošius, Chicago, Ill.
Robert Racaitis, Chicago, Ill.
Maria Šimkus, Miami, Beach, Fla.
Rose Navas, Auburn, Mass.
A. Jakutis, Chicago, Ill.
Pranas Mazrimas, Chicago, Ill.
Daniel A. Budrevich, Sacramento, Cal.
Stasys Liepas, Cicero, Ill.
Emily Surwill, Chicago, Ill.
Ona Josiukas, St. Petersburg, Fla.

\$2 Alfonsas Aleksiejūnas, Chicago, Ill.
\$1 Anna Bruzgulis, Willow Springs, Ill.
\$1 Stanley Gruze, Avon, Mass.

Dailininko Povilo Kaupo pomirtinę parodą atidarant. Dešinėje - Vytautas Kasniūnas taria žodį.
V. Noreikos nuotraukų junginys

visiems darbams atlikti iš dailininkų ir draugų sudarytas komitetas, į kurį įėjo dail. Br. Murinas, dail. A. Marčiulionis

lionis, dail J. Mieliulis, D. Barauskienė, D. Augienė, inž. V. Mažeika, V. Kasniūnas ir Br. Siliūnas.

P. Venclova

AUKOS "SANDAROS" SPAUDOS FONDUI

\$25 Dr. K. Bobelis, St. Petersburg, Fla.
\$25 Marcelė Tverijonas- Tiškevičius, Chicago, Ill.
\$25 Vytauto Didžiojo Šaulių Rinktinė
\$25 Ona Kaulakis, Miami, Fla.
(Atminimui savo vyro a. a. Alfonso, mirties metinių proga)
\$25 Bronė Kuchinsky, Mahanoy City, Pa.
\$23 K. Čiurinskas, St. John, Ind.
\$23 Albinas Repšys, Bellwood, Ill.
\$20 Vladas Mikutis, Chicago, Ill.
\$20 Alena Devenis, Santa Monica, Cal.
\$13 Dr. Peter Atkočiūnas, Cicero, Ill.
\$13 Jonas Palšis, Chicago, Ill.

GERIAUSIA KALĖDINĖ DOVANA

Sol. Birutės Kemežaitės operų arijų ir lietuvių kompozitorių solo dainų plokštelės yra geriausia kalėdinė dovana savo artimiesiems.
Plokštelė "Operų Arijų Rečitalis" (su Romos Operos Simfoninio Orkestro palyda) kainuoja 7.00 dol.
"Lietuvių Kompozitorių Solo Dainos" plokštelės kaina 6.00 dol.
Šias plokšteles galima gauti pas platintojus:
MARGINIUOSE, 2511 West 69th St., Chicagoje.
Pas Joną Kavaliauską, 6437 So. Washtenaw Ave, Chicago, Ill. 60629 telefonas - 778-5091.
SANDAROJE, 840 West 33rd. St. Chicagoje, Ill. 60608, darbo valandomis (pirmadieniais, antr. ir trečiadieniais)

Vytauto Didžiojo Šaulių Rinktinės tautinių šokių šokėjų grupė atlikusi programą š. m. lapkričio 17 d. , žurnalui KARIUI paremti parengime. Prie mikrofono Vl. Išganaitis - rinktinės pirmininkas. P. Malėtos nuotrauka

SOPHIE BARGUS RADIO ŠEIMOS PROGRAMOS

ALDONA ir dukra SOFIJA DAUKAI

IŠ WOPA 1490 KIL. AM

Lietuvių kalba: kasdien nuo pirmadienio iki penktadienio 5:30 - 6:00 val. po piet
Šeštadieniais ir sekmadieniais nuo 8:30 iki 9:30 val. ryto.

7159 South Maplewood Avenue

Tel.: HEmlock 4-2413

CHICAGO, ILLINOIS 60629

ŠIMAITIS REALTY

INSURANCE • INCOME TAX • NOTARY PUBLIC

2951 W. 63rd Street

CHICAGO, Illinois 60629

Office — 436-7878

VLADAS SIMAITIS, J. D.

Res. 476-5633

Registered Broker

NAUJA LIETUVIŠKA RADIJO PROGRAMA

"LIETUVOS AIDAI"

Veda Kazė BRAZDŽIONYTĖ

KASDIEN nuo pirmadienio iki penktadienio
9 val. vakare

Visos laidos iš WOPA 1490 AM BANGA.

ST. PETERSBURGE: 12 val. 30 min.

WTIS 1110 AM BANGA.

Adresas: 2646 West 71-st St.

Chicago, Ill. 60629, Tel. 778-5374.

**ENGLISH
section**

LITHUANIA'S JEWS

DR. JUOZAS PRUNSKIS

AND THE HOLOCAUST

Part 7

**Saved Jews
Disregarding
Mortal Danger**

The Nazis were especially irritated by the Lithuanian efforts to save Jews. The Lithuanian daily "Naujienos," published in Chicago, August 4-18, 1949 carried a very long list of Lithuanians who were severely punished by the Nazis for saving Jews.

For example, in the district of Alytus, Miglinaitė was arrested and jailed. A farmer, Zabolanskas, from the village of Papsniai, was jailed for hiding Jews; affected by harsh treatment in prison he went out of his mind. In the Daugai area, Vaclovas Baguckas, a resident of the village of Dvarcenai, was arrested by the Gestapo and his farm was confiscated.

In Kaunas district, Juozas Maciokas, was jailed for hiding a Jew, Judelevičius, who had escaped from the ghetto. For the same reason Leonas Garkauskas was jailed in Kaunas. Rev. Želyvs, pastor of St. Anthony's Church in Kaunas, was kept in prison for providing Christian birth certificates for Jews. Stelmokas, in whose house Jewess Icakovienė with her son found protection, was deported to Germany and murdered in the concentration camp near Stettin. Mr. Kerza, together with his wife, was executed for hiding Jews. The Jablonskis family, three persons, were arrested in the old part of the city of Kaunas and executed together with Jews whom they were hiding. An orthodox, Nikolaj Golelčenko, was shot for hiding Jews. In Jonava district Kozeniauskas, a farmer of Biržai village, was executed together with Jews who were hidden in his home. In the town of Lapės the buildings of Marijonas Petrošius, an inhabitant of Žemaitkiemis village, were burned down for hiding Jews. In Kretinga district Antanas Drakšas, a resident of the village of Daktarai was shot by the Gestapo for his efforts to save the life of a Jew, Leiba Mendelovičius. In Raseiniai district the mother of Aleksandras Jasaitis was executed together with Jews who were hidden in their house.

Among others executed for hiding and trying to save Jews we find Miniotas (in Raseiniai), Vytautas Žakevičius (at Griškabudis), Kazys Markevičius (from Kaimeilis), Dr. V. Žakevičius (Plokščiai), Kostas Vaitkus, Petras Požėla (Pakruojis), Simas Rinkevičius (Pabradė), Leonas Šernas (Telšiai), three Lithuanians from Siesikai, Teacher Jonas Kuvėikis, Petras Mingaila (Vilijampolė-Kaunas), farmer Zidolikas (Marijampolė), Pranas Laucevičius (Telšiai), Savickas (Kaunas).

The Lithuanian American Council in its archives has long lists of Lithuanians who were interrogated, jailed, deported to Germany, tortured and executed for saving Jews. The Lithuanian American Council also has a long list of Lithuanians who were more successful—they saved the lives of numerous Jews without being detected by the Nazis.

In 1967 S. Binkienė in Vilnius, Lithuania, published a book: "Ir be ginklo kariai" (Warriors Without Weapons), in which she lists the names of about 1000 Lithuanians who participated in hiding and saving Jews. The author gives detailed descriptions of very impressive facts concerning the mortal danger faced by those who helped the Jews, reports about executions for these "transgressions" and provides ample other material about Lithuanians who saved numerous Jews.

Encyclopedia Judaica (Vol. 11, p. 384) also admits that there were Lithuanians "Who in the face of the Nazis extended a helping hand to the Jews, despite the mortal danger to which they thus exposed themselves. In Kovno (Kaunas), those who helped the Jews included E. Kutorgienė, P. Mažylis, writer Sofija Čiurlionienė, the Rev. Paukštys, nun Ona Brokaitė, and opera star Kipras Petrauskas. In Vilna (Vilnius), Ona Šimaitė was of the greatest help, while in Šiauliai the daughter of Lawyer Venclauskas; Poet Jankus, Priest Lapis, and former Major Sanekis (Sondeckis) were among those who distinguished themselves in aiding Jews."

How difficult the task of helping Jews was, can be judged from several facts. A number of Lithuanians were hanged at the cathedral square in Kaunas with placards announcing the reason for their execution affixed to their bodies: "For saving Jews."

J. Gaižauskienė bribed a guard of the Vilijampolė ghetto and took one Jewish girl out. They took a few steps outside of the ghetto and were both shot to death.

Vladas Čyvas from Cleveland has sent information to the author how Mary Sachovaitė (presently Artist M. Žukauskienė) used to go from the Vilijampolė ghetto to work outside. One evening she asked Lithuanian schoolmates to save her. Vl. Čyvas took his passport, removed his photograph and pasted in her photograph, provided her with a falsified baptismal record, and she managed to survive.

In November, 1943, the SS unit detected that Leonas Jonušas, owner of the land at Medininkai, Telšiai district, was hiding Naftalin, daughter of a Jew, together with her small daughter. The Nazis arrested Jonušas along with his two sons and one daughter, beat them severely and locked them in the cellar of the Tryškiai school. One son could not bear such mistreatment and tried to commit suicide with a knife, but was saved in the hospital of the Šiauliai jail. The same day five more Lithuanians were arrested in that neighborhood. They were kept in prison several weeks, but relatives and friends managed to bribe the Germans and they were released.

In the city of Pilviškiai, Juozas Matulaitis hid about 10 Jews, women and children, in the cellar of his house. The neighborhood Lithuanian women brought food for the rescued Jews. In the village of Parausiai Farmer Juozas Narjuskas hid

**SW Realty Board Elects
Bacevicius President**

Juozas Bacevicius, owner of the Bell Real-Estate and Bace Insurance Agency at 6529 S. Kedzie, has been elected president of the Southwest Realty Board for next year. Also widely known in this community under the Americanized name of Bacevicius Joseph Bace, he has been exceptionally active in local business, civic and political circles since he founded his real estate and insurance firms in 1956. During the current year he has served the realty board as first vice-president.

Other officers elected for the new term were: Mary

Slack of Century 21 Slack Vandale Realty, 7000 W. Archer, first vice-president; George Contes of ERA Contes Realtors, 11019 S. Kedzie, second vice-president; Thomas Smat of Amity Federal Savings, 7151 W. 159th st., secretary, and Harold Edwards, retired from Drovers Bank, treasurer.

Directors for the new year will be: Bernard Streit of Fireside Realty, 5943 W. 63rd st., outgoing president; Joseph Jage of Jage Realty, 3635 W. 63rd st.; John Bravo of Matchmaker Bravo Realty, 3118 W. 59th st., and Albert Rodrigues of Southwest Federal Savings, 3525 W. 63rd st.

The new officers and directors will be inducted at the organization's annual installation dinner and Christmas

party to be held Tuesday evening, Dec. 4, at the Martinique Restaurant, 2500 W. 95th st.

Installing officer will be Christos J. Zouvas, president of the Chicago Real Estate Board, and the master of ceremonies will be Bernard Polek, chairman of the board of Talman Federal Savings, 5501 S. Kedzie.

General Chairman of the event is Edward Kryston of Standard Federal Savings, 4192 S. Archer, who is also scheduled to receive the annual Ben Bohac award honoring the founder of Talman Federal Savings.

The installation affair will begin with a social hour at 6 p.m., with dinner to be served at 7 p.m. Tickets are \$18.50 per person and may be obtained by calling the ticket chairman, Joseph Jage, at 735-2200.

SOUTHWEST NEWS-HERALD

four Jewish women. The Nazis detected them and had the Jewish women and the Narjuskas family deported to Germany. Nobody ever saw them again.

Vytautas Juodka, 57, a resident of Vilnius, was arrested on December 12, 1941, because the Nazis found two Jewish women, Miriam and Izabella Podselver, who had escaped from the ghetto, in his house. Juodka, together with these women was murdered.

In the cities the Nazis attached announcements to the walls that anyone who would dare hide Jews would be executed.

The Nazis announced that the possessions of the slain Jews belong to the state. The military commandant of Kaunas, J. Bobelis, a Lithuanian, on June 24, 1941 announced that robbers, burglars, thieves, and anyone who appropriated possessions belonging to others would be shot on sight. These regulations acted against evildoers who would have desired to enrich themselves by denouncing the Jews or their protectors or who would loot Jewish lodgings.

We have the statements of many Jews who witnessed how Lithuanians saved the Jews. Isaac Kowalski in his book, "A Secret Press in Nazi Europe" (Central Guide Publishers, Inc., 1969, New York, page 216), writes: "It is worthwhile mentioning the following as shining examples:

"A group of Lithuanian university workers had collected a small sum of money for the Vilna ghetto. Professor Birszysko (Biržiška), Michal (Literat), used to give 2,000 to 6,000 rubles every month and hide Jewish children.

"A group of socialist sympathizers gave 20 per cent of their earnings for material help for the ghetto. The initiator of the idea was a Lithuanian named Yurgaitis.

"Professor Zwironas (Fizic), a Social-Democrat, used to show an active interest in the Jewish problem. He also sent in prussic acid to his friend in the ghetto (Dr. Mowszowicz).

"Professor Zesman who taught logic, Professor Karsowin (Karsavinas), the historian, and Professor Birziszko (Biržiška), Victor, had hidden some Jews, and helped Jews change their clothing. Wilajszys (Vileišis) used to help Dr. Cemach

Feldsztajn: Professor Victor Felczar rebuked a Polish doctor because he refused to give back Jewish belongings. Professors Januszkiewicz and Michaida helped their friends who were Jewish doctors.

"Rutkauskas, a Lithuanian worker, saved a Jewish girl from the Riga ghetto. When Rutkauskas' daughter Margarita went to work in Germany, he made out papers for the girl, Zenia Ran, under the name of his daughter. Later these papers gained her an important position in Minsk. She transferred German materials to the Soviets. After the liquidation of the ghetto, she hid Jews from the Vilna ghetto. Among others she hid Smilig, a lawyer, a good friend of my brother Aaron Branzweig, and the wife of Frucht. Refugee Jews came for food. Rutkauskas sent one hundred and fifty Jews with counterfeit Aryan papers to Germany to work, before the liquidation of the Vilna ghetto, because he wanted to save them from disaster."

Kowalski further describes how Rev. Dr. Juozas Stakauskas, director of the government archives, hid Jews in his institution.

To Be Continued

Looking for books about Lithuanian in English? Write to:

Lithuanian Days Bookstore
4364 Sunset Boulevard
Los Angeles, CA 90029

LITUANUS
\$ 10 per year

LITUANUS
6621 S. TROY ST.

CHICAGO, ILLINOIS 60629

LITUANUS Quarterly Journal of Arts and Sciences, the only ENGLISH language publication, represents the free-world viewpoint on the Lithuanian question.

Mieli SANDAROS skaitytojai ir bendradarbiai!

Skaitytojų ir Sandaros administracijos patogumui, apačioje čia dedame atkarpą, kurią užpildžius prašome prisiųsti Sandaros administratorei p. Editai Rimkienei, kas dar nėra susimokėjęs už laikraštį. Taip pat prašome surasti ir naujų skaitytojų. Už jūsų malonų atsiliepimą ir SANDAROS parėmimą būsimė labai dėkingi.

Visos aukos skelbiamos Sandaroje. Jei jūsų adresas pasikeitęs, tai prašome pranešti mums ir seną ir naują adresą.

Siųsti šiuo adresu: SANDARA, 840 West 33 rd Street, Chicago, Ill, 60608

Siunčiu SANDAROS METINĘ PRENUMERATĄ..... 7 dol.

Siunčiu auką SANDAROS SPAUDOS FONDUI..... dol.
Iš viso..... dol.

MANO PAVARDĖ.....

ADRESAS;.....

Apdraudų Agentūra

Tel.: 778-2233

Bell Realty & Bace Ins. Agency

Juozas Bacevičius

VALANDOS
Kasdien 9 - 8 val. vakaro
Šeštadienis ir sekmadienis
9 - 4 val. po pietų

6529 So. Kedzie Ave.

- Chicago, Ill. 60629

**Didžiausias Kailių
Pasirinkimas!**

PAS VIENINTELĮ
LIETUVIŲ KAILININKĄ
CHICAGO'JE

Įstaigos: 263-5826
Namų: 677-8489

NORMANĄ BURŠTEINĄ
185 No. Wabash Avenue
second floor
Chicago, IL 60601

**COSMOS PARCELS EXPRESS CORP.
MARQUETTE GIFT PARCELS SERVICE**

3333 So. Halsted St. Chicago, Ill. 60608.
Telef. 254-3320.
2501 W. 69th St., Chicago, Ill. 60629.
Telef. WA 5-2737.

Įvairių prekių pasirinkimas:
automobilai, Motociklai, šaldytuvai,
maistas, doleriniai Certifikatai.
V. VALENTINAS

